

KOVÁCS ATTILA

hunim@freemail.hu
doktorjelölt (SZTE BTK)

Utazás Dunaszerdahely– Szeged viszonylatban: Vámbéry Ármintól Vámbéry Árminig

— *Journey between Dunaszerdahely
and Szeged: from Ármin Vámbéry to
Ármin Vámbéry* —

DOI 10.14232/belv.2017.2.12

<https://doi.org/10.14232/belv.2017.2.12>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this
article: Kovács Attila (2017): Utazás Dunaszerda-
hely–Szeged viszonylatban: Vámbéry Ármintól,
Vámbéry Árminig. *Belvedere Meridionale* 29. évf.
2. sz. 172–174. pp

ISSN 1419-0222 (print)

ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add
tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

(Creative Commons) Attribution-ShareAlike
4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

FELFÖLDI SZABOLCS – VÉR MÁRTON: *Fény metszette
élet*. Dunaszerdahely, 2016.

A rejtvények szinte mindig érdekesebbek,
mint a tények. Ezért külön érdemes nyomozást
indítani, és felderíteni a részleteket, amelyek-
ben, jól tudjuk, hogy ki lakozik. A vizsgálat
megállapította, hogy érdeklődésünk közép-
pontjában álló Vámbéry Ármin, a rendkívüli

tehetségű magyar zseni élete korántsem olyan
ismert, mint elsőre feltételeztük. Ha akad
olyan kutató, akinek szó szerint kalandos
élete volt, amely bővelkedett a regénybe illő
fordulatokban, akkor az Vámbéry Ármin. A
kutakodásom eredményét képező könyvvis-
mertetőt, nyomozati jegyzőkönyv stílusban az
alábbiakban olvashatja az érdeklődő közönség.

A vizsgálat tárgyát képező könyv címe:
„*Fény metszette élet*” amely nem más, mint
egy Vámbéry-album. Az elkövetőt Felföldi
Szabolcsnak hívják, társtettese pedig Vér Már-
ton. Felbujtóként a Vámbéry Polgár Társulás
jöhet elsődlegesen szóba. A nyomozás nem
tudta megállapítani, hogy ki a bűntény értelmi
szerzője és ki a bűnsegéd, így fent nevezett
két úr közös megnevezésére a továbbiakban a
szerzők megnevezést fogjuk használni. Jelen
állás szerint súlyosbító tényező, hogy minőségi
munkát tettek le az asztalra. Maga a bűnjel 220
oldal, rengeteg fényképpel, rajzzal, színes áb-
rával és néhol térképpel ellátva. A mű további
technikai adataihoz tartozik, hogy 2016 végén
jelent meg 300 példányban Dunaszerdahelyen,
fektetett téglalap formátumban, amely kiváló-
an kézre áll, kényelmes lapozni, és a legszebb
fahordós érlelésű pinot noir színére emlékezte-
tő keményfedeles borítóval díszítették.

A szerzőknek azzal sikerült követ dob-
niuk az álló vízbe, hogy megközelítmódjuk
merőben sajátos. A Vámbéryhoz köthető képi
anyag köré húzták fel az életrajz falait. Az
építőelemek, hűen tükrözik a kor szellemi-
ségét, anélkül, hogy dagályos lenne, ráadásul
nem vagy kevésbé közismert információk sora
bukkan fel az alkotásban. A tartalomjegyzék
bősége egy gazdag életpályát sejtet. A veretes
életműhöz klasszikus forma dukál, így minden
fejezetcím – a krónikákra emlékeztető módon
– kiemelt nagybetűvel kezdődik, amely jól ki-
egészíti a fejezet címének piros sorát. Beható
vizsgálatunk megvilágította azt is, hogy a mű
felépítése időrendi sorrendben halad, ám nem
áll meg Vámbéry halálánál, hanem az azóta
eltelt időszaknak a tudóshoz köthető kulturális

eseményeit is számba veszi, amit a könyv végén egy precíz Vámbéry-bibliográfia zár le. A keretek között pedig a legérdekesebb: a lényeg húzódik meg, amit visszaeső bűnöző módjára újra és újra elemeire szednek és összeraknak a szerzők.

A műben végig tettenérhető, hogy a tehetséges kutató számára a kuriózum a hétköznapiak szerves részének számított. Vámbéry motója is lehetne: rejtélyes kapcsolatok, érdekes barátok. A korabeli nemzetközi tudományos életben magasan jegyezték Vámbéry Ármint, aminek hatására nagy nehezen, itthon is elismerték munkásságát. Ebben a fordított jelenségben a haza és a prófétaág összefüggéseit felvillantó mondás újbóli beigazolódását érhetjük tetten. Természetesen mindig is voltak kivételek, mert idehaza is sokan felismerték Vámbéry zsenialitását, csodálták közérthető és színes írásait, ízes beszédét, amely mindig választékos volt. Ezen emberek közé tartozott például Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, valamint Arany János. Kiváló szakmai kapcsolatban állt Teleki Pállal, Sven Hedinnel, gróf Kuún Gézával és Szilágyi Dániellel. Olyan tekintélyes barátokkal is büszkélkedhetett, mint az Oszmán Birodalom szultánja, II. Abdul Hamid, vagy Nagy-Britannia királya, VII. Edward.

A kötet szerzőinek bűnlajstroma tovább gyarapodik, ugyanis munkájuk rafináltsága csak alapos nyomozással fejthető fel, ami azt jelenti, hogy a gyanútlan olvasó több meglepetésnek van kitéve, ami alapvetően még élvezetesebbé teszi a mű megismerését. Vámbéry élete rejtélyesebb elemeinek finom logikai kapcsolatát az olvasó a klasszikus krimik mintájára fejtheti meg a szorgalmasan elszórt háttér-információk újraértékelésével. Vámbéry felfedező útjainak történeti, nyelvészeti, földrajzi és etnográfiai hozadéka jelentős. Azonban a kor hatalmi viszonyai között, a megszerzett információk geopolitikai jelentősége is volt. A helyi társadalmi viszonyok, mint a népcsoportok egymáshoz való viszonya, a vallási ellentétek, lokális kereskedelmi érde-

kek, vagy dinasztikus konfliktusok ismerete, a térségben való beavatkozás vagy befolyásolási lehetőség alapját jelentették. Ennek fényében Vámbéry uralkodói dinasztiák tagjaival, kvázi birodalmak vezetőivel való barátsága – ahogy régen is, úgy most is – találgatásokra szolgáltat indokot. Mindezek mellett megismerhetjük Vámbéryt, a tudóst, úgy ahogy ezt eddig sohasem tehetjük: betekintést kapunk munkásságába, közéleti kapcsolataiba, tanítványai sorát ismerhetjük meg, és még a családi életéről is érdekes momentumokat tudhatunk meg.

Herát városában például, az áruhában, magát dervisnek tettető Vámbéry, aki kiválóan ismerte az iszlám hagyományokat és a koránt, ráadásul anyanyelvi szinten beszélt a helyiek nyelvét, mégis majdnem lelepleződött. Az afgán király 16 éves fia felismerte Vámbéryban az európaikat. Ez az életébe is kerülhetett volna tudósunknak, hiszen a kémkedés mellett, valósággyalázással is megvádolhatták volna, hiszen európaiként, magát dervisnek kiadva mecseteket is látogatott. A helyzetet lélekjelenlétének köszönhetően úszta csak meg Vámbéry, hogy pontosan hogyan, azt a kellően motiváltak elolvashatják a mű 58-ik oldalán.

Másik érdekesség, hogy Vámbéry korának celebritásaként sem nyilatkozott családi életéről, a magánszféráját nem vitte a nyilvánosság elé. Tehetséges fia teljesen más világszemléletű volt, mint apja, aki keletkutatónak szánta gyermekét is. Vámbéry Rusztem végül ügyvéd lett és 1924-25-ben például ő védte – sikerrel – József Attilát, a fiatal költőt, az istenkáromlás vádjával szemben. Vámbéry Árminnak legendás és tehetséges tanítványai voltak, akikről színesen írnak a szerzők. Megjegyzendő, hogy kölcsönös tisztelet jellemezte a mester és tanítványai viszonyát. Ez még Goldziher Ignácra is igaz, aki hihetetlen szorgalmú tanítványként sokat dolgozott, és mestere önzetlenül támogatta, habár mind tudományos habitusukban, és emberi kvalitásaikban nagyon különböztek egymástól, amit Goldziher magánnaplójában éles kritikával

meg is fogalmaz. Tanítványai (Kúnos Ignác, Thúry József, Kégl Sándor, Germanus Gyula) egymást is segítették, ez a fajta összetartás pedig példaértékű lehet számunkra is.

Végezetül meg kell állapítanunk, hogy kellően látványos „bűntényt” vittek véghez a szerzők, ahhoz, hogy az olvasóközönség felkapja rá a fejét, határon innen és túl. Művük olvasásra ítéltetett. Mindenki, aki színvonalas munkát kíván a kezébe venni, – amely egyszerre rendelkezik gazdag és igényes képi

világgal, e mellett jó stílusban megírt, ugyanakkor messzemenően eleget tesz a tudományos ismeretterjesztés kritériumainak, valamint fordulatos életrajzi eseményekkel teli, – az okvetlenül olvassa el az általam ismertetett kötetet. A tudományos érdeklődés kielégítése mellett, inspirálóan hathat a közéletileg aktív személyeknek a példa erejével. A művet, életkori megkötések nélkül, szívesen ajánlom mindenki figyelmébe. *